

Inleiding

Programma 1 gaat over onze fysieke leefomgeving. Naast de aanstaande Omgevingswet, de verdere uitrol van Geef Lichtenvoorde Kleur! en Programma Stad Groenlo spelen er veel meer verschillende ontwikkelingen die het komende jaar aandacht vragen van het gemeentebestuur en de ambtelijke organisatie. Binnen dit programma onderscheiden we de volgende thema's uit het coalitieakkoord:

- Ruimtelijke ontwikkeling
- Wonen in Oost Gelre
- Beheer openbare ruimte
- Duurzaamheid en milieu

Overzicht beleidsdoelstellingen Programma 1 - Leefomgeving

Ruimtelijke ontwikkeling

Inleiding

Bij ruimtelijke ontwikkelingen in de stad en de kernen richten we ons zowel op de kwaliteitsverbetering van de bestaande woonwijken, het buitengebied, bedrijventerreinen en de centra als op het faciliteren van nieuwe ruimtevragen. Daarbij wordt rekening gehouden met de gevolgen van de demografische ontwikkelingen. We passen bovendien de Ladder van duurzame verstedelijking toe. We kiezen alleen voor uitbreiding als we voor de ruimtevrage binnen de bestaande kernen geen plek kunnen vinden.

Wat willen we bereiken?

Bestaand vastgoed dat leeg komt te staan of is verpauperd wordt herontwikkeld

We hanteren daarbij de volgende uitgangspunten:

- We gaan flexibel om met diverse woonvormen, al of niet tijdelijk. Winkels moeten woningen kunnen worden en andersom.
- We geven bekendheid aan de mogelijkheid tot het afgeven van tijdelijke vergunningen voor flexibele bouwconcepten met een bepaalde duur.
- We faciliteren bij herontwikkeling of transformatie van vastgoed dat leeg komt te staan of verpaupert en we voeren functieveranderingsbeleid in het buitengebied uit. Binnen stedelijk gebied gaan wij in overleg over initiatieven voor herontwikkeling en geven we uitvoering aan de programma's Stad Groenlo en Geef Lichtenvoorde Kleur. We ontwikkelen de "Menukaart Wonen Lichtenvoorde en Groenlo" (kwalitatieve toets voor initiatieven voor nieuwe woningen).

■ **Stand van zaken**

Op basis van de "Menukaart Wonen Lichtenvoorde en Groenlo" is medewerking verleend aan diverse woningbouwplannen. Niet elk principebesluit, dat door het college wordt afgegeven leidt tot een daadwerkelijke aanvraag en tot uitvoering. In de raad van december 2021 is een beleidskader vastgesteld voor nieuwe woondroebels. Dit verruimt de mogelijkheid voor het hergebruik van vrijkomende agrarische erven.

Het nieuwe beleid woningsplitsingen biedt meer ruimte voor het splitsen van woningen in het buitengebied. Woningssplitsen is een nuttige manier om de woningvoorraad uit te breiden en het aanbod beter aan te sluiten op de vraag. Daarbij gaat het om het vergroten van het aanbod levensloopbestendige woningen en betaalbare woningen in het buitengebied.

Wat gaan we ervoor doen?

We geven uitvoering aan de Menukaart Wonen Lichtenvoorde en Groenlo

Kwaliteit (toelichting)

We geven uitvoering aan de Menukaart. Vanaf het voorjaar van 2020 is een aantal plannen ingediend en beoordeeld. Vervolgens is voor deze plannen een principebesluit genomen. Het aantal plannen dat op basis van deze principebesluiten kan worden ingediend blijft achter bij de verwachting. Een van de redenen die hier door initiatiefnemers voor wordt opgegeven zijn de opgelopen bouwkosten. Om in de stijgende woningbouwbehoefte te kunnen voorzien wordt de beoordeling van nieuwe initiatieven direct opgepakt. Initiatiefnemers hoeven hiermee niet te wachten op een mogelijk volgende tender van de Menukaart.

Kwaliteit (indicator)

Wat willen we bereiken?

De kwaliteit van bestaande bebouwing in de (kleine) kernen verbetert

In het kader van prestatieafspraken gaan we in gesprek met woningbouwcorporaties over verduurzaming van de woningvoorraad en het (her)bouwen van betaalbare huurwoningen voor de juiste doelgroepen op de juiste locaties.

■ **Stand van zaken**

In de prestatieafspraken wordt aandacht besteed aan verduurzaming van de bestaande woningvoorraad. Daarnaast is in 2021 de Transitievisie Warmte vastgesteld. In 2022 wordt aangevangen met de uitvoering van deze visie.

Wat gaan we ervoor doen?

Bekendheid geven aan de Toekomstbestendig Wonen Lening

Kwaliteit (toelichting)

De regeling Toekomstbestendig Wonen Lening is bekend onder de inwoners. De regeling Duurzaamheidslening, die bestond tussen 2009 -2019, heeft plaatsgemaakt voor deze nieuwe regeling. In de Groenlose Gids en ELNA is aandacht besteed aan de lancering van de nieuwe regeling. De installateurs en bouwbedrijven kennen de regeling en weten de burgers te wijzen op de lening. Op de website is een uitgebreide omschrijving van de regeling te vinden.

In 2021 zijn er 38 Toekomstbestendig Wonen Leningen verstrekt. Dat waren er 29 minder dan in 2020 en 34 minder dan in 2019.

Kwaliteit (indicator)

Wat willen we bereiken?

Versterken ruimtelijke en landschappelijke kwaliteit

We hanteren daarbij de volgende uitgangspunten:

- De verschillende landschapstypen en ensembles kennen een eigen identiteit. Deze blijven behouden en worden waar mogelijk versterkt.
- We faciliteren groepsprocessen in de kernen en duurzame projecten gericht op ontwikkeling van het landschap.
- Ruimtelijke ontwikkelingen worden op basis van objectieve criteria ingepast en gecompenseerd.
- We passen het Plussenbeleid toe. Dit beleid geeft kwaliteitsvoorwaarden voor het ruimtelijk beleid van onze gemeente en wordt toegepast bij verzoeken voor medewerking bij het realiseren van een uitbreiding van de niet-grondgebonden veehouderij.
- Het bermonderhoud kan door (collectieven van) agrariërs worden uitgevoerd als maatregel voor het verhogen van de verkeersveiligheid, wateropvang en verhogen van de biodiversiteit. Bijkomend voordeel is dat de ontwikkeling van onkruiden, die hinderlijk zijn voor agrariërs, hiermee wordt beperkt.

Stand van zaken

We werken al enkele decennia aan de kwaliteit van natuur en landschap. We zorgen ervoor dat ruimtelijke ontwikkelingen zoals nieuwbouw, uitbreidingen, civiele projecten en dergelijke landschappelijk worden ingepast. Dat doen we in overleg met de initiatiefnemers.

Voor het belangrijke thema biodiversiteit hebben we een plan opgesteld. Dat plan wordt binnenkort door het college vastgesteld. Het plan vormt geen toetsingskader voor nieuwe initiatieven maar geeft wel aan waar we de komende jaren de focus leggen binnen bestaande regelgeving. Daarbij hebben we een belangrijke voorbeeldfunctie. De uitgangspunten zijn: motiveren, inspireren en meedoen op vrijwillige basis waarbij de gemeente een voortrekkersrol vervuld. Voor wat betreft de landschapskwaliteit hebben we weinig invloed op de ontwikkelingen in de landbouw. Die veroorzaken een gestage nivellering en schaalvergroting van het landschap. Met subsidie en de inzet van werkgroepen proberen we op kleine schaal wat te herstellen. Dat heeft de afgelopen jaren 10-tallen projecten bij particulieren opgeleverd. In het kader van de Omgevingsvisie worden voor de ruimtelijke en landschappelijke kwaliteit opnieuw kaders vastgesteld. Biodiversiteit is in dat kader een belangrijk thema.

Wat gaan we ervoor doen?

Opstellen van een biodiversiteitsplan

Kwaliteit (toelichting)

Het proces om te komen tot een concept biodiversiteitsplan is in 2021 afgerond. Het college zal het plan in het eerste kwartaal van 2022 vaststellen.

Kwaliteit (indicator)

We actualiseren het landschapsontwikkelingsplan.

Kwaliteit (toelichting)

In het kader van de Omgevingsvisie en het Omgevingsplan wordt beoordeeld op welke wijze landschapsontwikkeling juridisch wordt verankerd in beleid en regelgeving.

Kwaliteit (indicator)

We ontwikkelen een instrument om ruimtelijke ontwikkelingen op basis van objectieve criteria in te passen en/of te compenseren.

Kwaliteit (toelichting)

Bij ruimtelijke ontwikkelingen in het buitengebied leggen we maatregelen op waarmee het verlies aan landschapskwaliteit wordt gecompenseerd. Het is wenselijk daarvoor een instrument te ontwikkelen waarmee de gevraagde inspanning geobjectiveerd wordt. Zo lang dat niet beschikbaar is passen we maatwerk toe.

Een dergelijke afdwingbare regeling moet vastgelegd worden in een structuurvisie. Op basis daarvan kun een fonds instellen en bijdrages vragen op basis van criteria. Wij hebben geen vastgestelde structuurvisie onder de "oude" wet. Het traject voor een Omgevingsvisie wordt nu opgestart. In die Omgevingsvisie kan ook de basis gelegd worden voor investeringen in het landschap en fondsvorming. Echter dit speelt dus pas na vaststelling van de Omgevingsvisie. Streven is dat de omgevingsvisie eind 2022 wordt vastgesteld.

Er wordt gewerkt aan een inspiratiefolder voor landschap. Het idee is om met deze folder de initiatiefnemer inspiratie mee te geven om tot goede landschapsplannen te komen. Echter dit heeft niet het karakter van objectieve criteria en afdwingbare maatregelen.

Kwaliteit (indicator)

We stellen een Omgevingsvisie vast

Kwaliteit (toelichting)

Per 1 oktober 2022 of 1 januari 2023 wordt de Omgevingswet van kracht. Een van de zaken die moet worden opgesteld is een Omgevingsvisie. In februari 2021 is door de gemeenteraad een Koersdocument daartoe vastgesteld. Op basis van dit document wordt gewerkt aan de uitwerking in een Omgevingsvisie, onder andere met een participatieproces dat gestart is in het najaar van 2021. De planning is erop gericht om de Omgevingsvisie eind 2022 door de gemeenteraad vast te laten stellen.

Kwaliteit (indicator)

We stellen een uitvoeringsplan op met draagvlak voor versterken ruimtelijke en landschappelijke kwaliteit.

Kwaliteit (toelichting)

Voorafgaand aan een uitvoeringsplan landschap/biodiversiteit is het noodzakelijk dat een visie of plan wordt opgesteld. Deze visie wordt onderdeel van de Omgevingsvisie. De planning en fasering rond deze visie- en beleidsvorming vindt naar verwachting plaats in 2022.

Kwaliteit (indicator)

Wat willen we bereiken?

Vitaal centrum van Lichtenvoorde

We geven uitvoering aan de uitgangspunten uit Programma 'Geef Lichtenvoorde Kleur'. Het ontwikkelen van een vitaal en compact centrum staat centraal. Dit realiseren we door het stimuleren van de samenwerking tussen ondernemers, het zoeken van nieuwe functies voor leegstaand vastgoed, het ontwikkelen van een aantal nieuwbouwprojecten, het toevoegen van sfeer en beleving, meer groen, kunst en cultuur, meer toeristische potentie, etc. Dit gebeurt in overleg met ondernemers, inwoners en verenigingen.

Het programma is ongeveer op de helft van de looptijd. De grote nieuwbouwprojecten zijn gerealiseerd of worden voorbereid. De komende jaren richten we ons steeds meer op de sfeer en beleving (groen, kunst, cultuur, kleur) in het centrum en de toeristisch/recreatieve profilering van Lichtenvoorde.

■ Stand van zaken

Een vitaal centrum is een continu proces. Over het algemeen kan worden geconcludeerd dat er al veel is gebeurd om de doelstellingen uit het programma te bereiken. Dat wordt de komende jaren voortgezet. Onderdelen van het programma zijn Hof aan de Dijkstraat, het Activiteitenplein, het vergroenen van de Rentenierstraat en diverse street art projecten.

Wat gaan we ervoor doen?

Het kernwinkelgebied wordt compacter door het plan Hof aan de Dijkstraat te realiseren (transformatie naar wonen).

Kwaliteit (toelichting)

De panden zijn eind 2021 overgedragen in eigendom van de gemeente naar WWW Ontwikkeling. Het bestemmingsplan is onherroepelijk geworden op 2 juli 2021. De voorbereidingen van de omgevingsvergunning zijn in volle gang. Inmiddels is er een start gemaakt met de sloop.

Kwaliteit (indicator)

Het parkeren in en rondom het centrum wordt in beeld gebracht en waar nodig gewijzigd.

Kwaliteit (toelichting)

Het parkeeronderzoek is afgerond. Maatregelen ten aanzien van parkeren zijn onder andere afhankelijk van nieuwe verkeerssituatie die in Lichtenvoorde ontstaat na afsluiting van de kruising N18 en de Zieuwentseweg. De uitkomsten van het parkeeronderzoek kunnen daarin meegenomen worden.

Kwaliteit (indicator)

In het centrum wordt gewerkt aan het toevoegen van meer sfeer en beleving (vergroenen, streetart, kunst, kleur, straatmeubilair en verlichting).

Kwaliteit (toelichting)

Dit onderwerp heeft constant de aandacht en er wordt doorlopend aan gewerkt. Ofwel vanuit het initiatief van de gemeente of vanuit inwoners en ondernemers door burgerinitiatieven. Denk daarbij aan het vergroenen van de Rentenierstraat, het kunstproject bij De Driehoek en de diverse street art projecten.

Kwaliteit (indicator)

We (her)ontwikkelen de omgeving gemeentehuis (voormalige Rabobank, parkeren, Jorisschool, Careaz).

Kwaliteit (toelichting)

De herinrichting van de buitenruimte rondom het gemeentehuis kent veel afhankelijkheden met de toekomstige verkeerscirculatie van Lichtenvoorde. Ook wordt gekeken naar de plek van het Serviceteam. Zodra de randvoorwaarden daarvoor duidelijk zijn, kan het project voor de herinrichting van de openbare ruimte en eventuele uitgifte van kavels aan de Raadhuisstraat daadwerkelijk worden opgepakt.

Kwaliteit (indicator)

We passen kunst (street art) toe in het centrum van Lichtenvoorde.

Kwaliteit (toelichting)

Dit is een continu proces en loopt. In 2021 is er onder andere gewerkt aan de beschildering van het Zwembad Meekenesch en zijn de voorbereidingen getroffen voor een nieuw project bij de Bibliotheek.

Kwaliteit (indicator)

We realiseren nieuwe winkelruimte, woonruimte en de nieuwe bibliotheek aan de Nieuwmarkt.

Kwaliteit (toelichting)

In 2020 zijn de bibliotheek met bovenliggende appartementen en het losstaande appartementencomplex opgeleverd. De buitenruimte is ook deels ingericht.

De bouw naast de Aldi is in voorbereiding (startdatum nog niet bekend, ergens in 2022).

Het ontwerpproces voor het activiteitenplein is gereed en gaat richting de volgende fase (civieltechnische uitwerking, bestek en aanbesteding).

Kwaliteit (indicator)

Wat willen we bereiken?

Vitaal centrum van Groenlo

Uitgangspunten zijn vastgelegd in Programma 'Stad Groenlo'. We ontwikkelen een vitaal en compact centrum, waarbij we in overleg met de ondernemers en andere belanghebbenden kijken naar een betere invulling van bestaande functies en op zoek gaan naar nieuwe functies voor het centrum. Ook is religieus erfgoed onderdeel van het gemeentelijk beleid (naast monumenten).

■ Stand van zaken

Door verschillende projecten geven we uitvoering aan het Programma. Deze projecten worden integraal uitgevoerd.

In 2021 is vol ingezet op projecten waarbij nauw overleg is geweest met de regio Achterhoek. Van daaruit is voor het programma subsidie beschikbaar gesteld vanuit de thematafel Wonen en vastgoed. Deze subsidie wordt gefaseerd uitbetaald in de jaren 2021 tot en met 2024. Met deze projecten zetten we in op een vitaal centrum.

Wat gaan we ervoor doen?

We actualiseren de pijlers uit het Programma Stad Groenlo en initiëren projecten voor de komende jaren

Kwaliteit (toelichting)

Het uitvoeringsprogramma Programma Stad Groenlo is in december 2020 naar de raad verzonden. Ook de Spaanse weg is hieraan gekoppeld.

We werken aan een Culturele route en werken het uitvoeringsprogramma uit. Deze is gekoppeld aan het Programma Stad Groenlo.

Kwaliteit (indicator)

We geven uitvoering aan het Programma Stad Groenlo

Kwaliteit (toelichting)

Op diverse fronten zijn we bezig de positionering van Groenlo te verbeteren.

Het internationale congres tijdens de Slag om Grolle heeft ervoor gezorgd dat we ook connecties met andere Europese steden hebben gelegd. Dit is een eerste aanzet naar het project de Spaanse Weg.

We werken aan een Culturele route voor 2022. Hier zijn Stad Antwerpen en Forte Marghera (Italië) bij aangesloten.

Het uitvoeringsprogramma Programma Stad Groenlo is in december 2020 naar de raad verzonden. Ook de Spaanse weg is hieraan gekoppeld.

Kwaliteit (indicator)

Wonen in Oost Gelre

Inleiding

Wonen is essentieel, zowel de woning als de leefomgeving. De woonwensen van inwoners moeten centraal staan bij het woonbeleid (bouwen naar behoefte). Daarbij is een rol weggelegd voor de dorpsbelangenorganisaties in de verschillende kernen van Oost Gelre. Zij kennen als geen ander de lokale situatie en de specifieke (woon)wensen. Het woonbeleid moet gericht zijn op kwaliteit, duurzaamheid, flexibiliteit, levensloopbestendigheid en maatwerk. Niet de contingenten (kwantiteit), maar de kwaliteit van de woonplannen die de leefbaarheid een positieve impuls geven zijn leidend. Dit met het doel de woningmarkt weer in beweging te krijgen.

Wat willen we bereiken?

Bouwen naar behoefte

We spelen actief in op de actuele woningbouwbehoefte.

Stand van zaken

In 2019 is door Rigo een onderzoek uitgevoerd naar de woonbehoefte in de gemeente Oost Gelre. Daarin zijn verschillende scenario's in beeld gebracht voor de toekomstige woonbehoefte. De raad heeft gekozen voor het 5-jaars trendscenario 560 woningen tot 2025. Op basis van de jaarlijkse monitoring in het najaar kan bepaald worden of een bijstelling noodzakelijk is, omdat bouwen naar de actuele behoefte leidend is in Oost Gelre. Op basis van het onderzoek heeft de raad in september besloten voorlopig uit te gaan van een woonbehoefte van ongeveer 560 woningen (2018-2025) met daarbij een bandbreedte tussen de 460 woningen en 660 woningen.

Wat gaan we ervoor doen?

In samenwerking met dorpsbelangenorganisaties realiseren van woningbouwprojecten in de kleine kernen door uitvoering te geven aan de Ruimtelijke verkenning wonen Kleine Kernen.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In de verschillende kleine kernen zijn plannen voor woningbouw in voorbereiding of uitvoering.

Voor de kern Harreveld is het project Loeweg in uitvoering (12 woningen) en is een bestemmingsplan vastgesteld voor een collectief particulier project voor 8 small houses op Erve de Boer.

Voor Lieveelde is een bestemmingsplan vastgesteld in 2021 voor Vossenburcht. Dit plan voorziet in 12 woningen. Daarnaast is een plan vastgesteld voor een woondroebel aan de Kroezendijk voor 5 extra woningen.

In Mariënveld is in 2021 principemedewerking verleend aan de herontwikkeling van café Heutink (8 woningen). Daarnaast zijn 3 levensloopbestendige woningen gerealiseerd aan de Waalderweg en is het project Hof aan de boog met 16 woningen in uitvoering.

Aan de Kapelweg in Vragender is in 2021 een locatie aangekocht voor woningbouw. De planvoorbereiding is gestart. Daarnaast is een project met een 9-tal woningen in de vrijgekomen kerk van Vragender in voorbereiding.

In Zieuwent zijn de eerste woningen op de Boerenbond opgeleverd. Daarnaast loopt de planvorming voor Werenfriedstraat fase a (21 woningen) en fase b (15 woningen).

In Zwolle zijn inmiddels 10 woningen op het project Nieuw Wellink gerealiseerd. Dit plangebied biedt nog ruimte aan 3 extra woningen.

Tenslotte is in 2021 het beleid voor Woondroebels vastgesteld in de raad. Dit maakt het mogelijk om erven rond de kleine kernen te transformeren naar woningbouw. Ook ons beleid om te komen tot splitsing van een woning in het buitengebied is versoepeld.

We werken mee aan kwalitatief goede plannen voor woningbouwsplitsing, inbreidingslocaties, wonen in winkelstraten en functieverandering die inspelen op de actuele behoefte.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Deze verzoeken komen van inwoners en marktpartijen. Als de verzoeken passen binnen de vastgestelde beleidskaders wordt medewerking verleend.

Wat willen we bereiken?

Er zijn voldoende betaalbare en levensloopbestendige (sociale) huurwoningen beschikbaar voor alle doelgroepen.

We hanteren daarbij het volgende uitgangspunt:

- De mogelijkheid tot wonen en zorg voor gehandicapt kind of hulpbehoevende inwoners in de directe woonomgeving is gewenst,

■ **Stand van zaken**

Betaalbaarheid

Corporaties en gemeenten hebben samen de verantwoordelijkheid om voldoende sociale huurwoningen te behouden en te realiseren. De gemeente werkt samen met de corporaties om voortvarend sociale huur te realiseren. De gemeente stuurt daarvoor op betaalbare koop. De corporaties sturen op betaalbare sociale huur.

De woonbehoefte per kern is vertaald in een 'woonprogramma per kern' voor de periode t/m 2025. Daarbij geven we prioriteiten aan en bekijken we de kansen en benodigde inzet (nieuwbouw, renovatie, toewijzing) op sociale huur, betaalbare koop en flexwonen in samenhang en nemen acties op in de uitvoeringsagenda. We actualiseren het woonprogramma jaarlijks aan de hand van inzichten en marktontwikkelingen.

Indien er extra investeringsruimte voor de corporaties ontstaat als gevolg van het gebruik maken van de wettelijke ruimte om een huursomstijging van maximaal 1% boven inflatie te realiseren, dan wenden de corporaties de extra investeringsruimte aan ten behoeve van betaalbaarheid.

Levensloopbestendige woningen

Bij nieuwbouw streven corporaties altijd naar levensloopbestendige woningen. Wel is dit locatie afhankelijk en wordt de haalbaarheid per plan daarin overwogen. Daarnaast is bij renovatie aandacht voor maatregelen om de woning levensloopbestendiger te maken. Of dit wenselijk en mogelijk is, is afhankelijk van het type woning en de (zittende) bewoner.

Wat gaan we ervoor doen?

We maken met woningcorporaties jaarlijks prestatieafspraken over de toegankelijkheid, betaalbaarheid en beschikbaarheid van seniorenwoningen, woningen voor de jongeren tot 23 jaar en mensen die beschermd wonen

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

ProWonen heeft eerder aangegeven 50 huurwoningen te willen toevoegen in Lichtenvoorde. Ook bij De Woonplaats lijkt daar nu verandering in te komen. Voor Lichtenvoorde is een werkgroep gevormd om op potentiële ontwikkellocaties huurwoningen te realiseren. Over enkele maanden zal gestart worden met de bouw van 9 huurwoningen aan de Van Ostadestraat. Daarnaast lopen gesprekken over de Pastoor van Arsschool, 't Flierbos en Vincent van Goghstraat. Hiervoor gaan we in 2022 een monitor ontwikkelen om de behoefte en realisatie per kern in de gaten te houden. Corporaties ontwikkelen alleen huurwoningen tot de huurtoeslaggrens, de gemeente is aan zet om betaalbare koopwoningen op te nemen in de planningslijst.

Het huurbeleid wordt samen met de huurdersvereniging opgesteld, die maximaal inflatie volgend is. Er is een aanpak voor schuldenproblematiek en vroeg-signalering.

Verder werken we aan thema's zoals duurzaamheid, leefbaarheid, zorg en welzijn. Jaarlijks worden afspraken hierover gemaakt met de woningcorporaties.

Voor 2022 zijn prestatieafspraken gemaakt met de huurdersverenigingen, ProWonen en De Woonplaats. Hierin zijn afspraken vastgelegd over toegankelijkheid, betaalbaarheid en beschikbaarheid van woningen.

Wat willen we bereiken?

Er zijn voldoende bouwkvavels beschikbaar in de hoofdkernen Groenlo en Lichtenvoorde.

We zorgen ervoor dat er bouwkvavels op voorraad zijn in alle kernen van onze gemeente. Uitgangspunt daarbij is dat er gebouwd wordt voor "eigen behoefte". Bij nieuwbouw zijn levensloopbestendige en energiezuinige woningen uitgangspunt.

Stand van zaken

We hebben uitvoering gegeven aan de Woonvisie Kleine Kernen. In alle kleine kernen zijn woningbouwprojecten in uitvoering of in voorbereiding. In Groenlo zijn kvavels uitgegeven in Oldenhuis en is realisatie van een volgende fase van Brouwhuizen in voorbereiding. Voor de kern Lichtenvoorde is in 2021 een Visie vastgesteld voor vrijkomende schoollocaties. Eind 2021 is de markt benaderd om met plannen te komen voor deze locaties, net als voor de locatie Richterspoort. Ook heeft de raad in september 2021 een visie vastgesteld voor een volgende fase van de woonwijk Flierbeek.

Wat gaan we ervoor doen?

Realiseren van herontwikkelingslocaties in bestaand stedelijk gebied in Lichtenvoorde.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2021 is een visie vastgesteld voor enkele vrijkomende schoollocaties, Richterspoort en Flierbos en zijn de voorbereidingen voor planvorming en uitvoering gestart.

In 2021 is het bestemmingsplan voor de Hof aan de Dijkstraat vastgesteld. Dit plan voorziet in de bouw van 25 huurwoningen. Hiervan vallen 12 woningen onder de huurtoeslaggrens. De overige 13 woningen vallen daarboven. De huurwoningen variëren van twee-onder-een-kapwoningen, generatiewoningen en rijtjeswoningen.

Voor de plek van de voormalige Hamalandschool in Lichtenvoorde aan de Van Ostadestraat is in 2021 een plan voor 9 levensloopbestendige sociale huurwoningen vastgesteld.

Realiseren woningbouw op de locatie Oldenhuis in Groenlo.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Op 9 juni 2020 is een bestemmingsplan vastgesteld dat woningbouw op de locatie mogelijk maakt. Het plan is in uitvoering.

Wat willen we bereiken?

Er zijn voldoende bouwkvavels beschikbaar in de kleine kernen.

We zorgen ervoor dat er bouwkvavels op voorraad zijn in alle kernen van onze gemeente. Uitgangspunt daarbij is dat er gebouwd wordt voor "eigen behoefte". Bij nieuwbouw zijn levensloopbestendige en energiezuinige woningen uitgangspunt.

■ Stand van zaken

In 2022 zijn in elke kleine kern een woningbouw ontwikkeling op initiatief van de gemeente opgestart of in uitvoering. Daarnaast lopen er in elke kern particulieren initiatieven, waarmee we het eerder vastgestelde doel van 15 woningen in elke kleine kern ruim overschrijden. Dit is in lijn met de huidige woonbehoefte.

Wat gaan we ervoor doen?

We geven uitvoering aan de Ruimtelijke verkenning wonen kleine kernen door in overleg met de dbo's medewerking te verlenen aan woningbouwplannen. Daarbij is sprake van maatwerk waarbij de aanpak per dorp kan verschillen.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Voor de kern Harreveld is het project Looweg in uitvoering (12 woningen) en is een bestemmingsplan vastgesteld voor een collectief particulier project voor 8 small houses op Erve de Boer.

Voor Lieveelde is een bestemmingsplan vastgesteld in 2021 voor Vossenburcht. Dit plan voorziet in 12 woningen. Daarnaast is een plan vastgesteld voor een woondroebel aan de Kroezendijk voor 5 extra woningen.

In Mariënelde is in 2021 principemedewerking verleend aan de herontwikkeling van café Heutink (8 woningen). Daarnaast zijn 3 levensloopbestendige woningen gerealiseerd aan de Waalderweg en is het project Hof aan de boog met 16 woningen in uitvoering.

Aan de Kapelweg in Vragender is in 2021 een locatie aangekocht voor woningbouw. De planvoorbereiding is gestart. Daarnaast is een project met een 9-tal woningen in de vrijgekomen kerk van Vragender in voorbereiding.

In Zieuwent zijn de eerste woningen op de Boerenbond opgeleverd. Daarnaast loopt de planvorming voor Werenfriedstraat fase a (21 woningen) en fase b (15 woningen).

In Zwolle zijn inmiddels 10 woningen op het project Nieuw Wellink gerealiseerd. Dit plangebied biedt nog ruimte aan 3 extra woningen.

Tenslotte is in 2021 het beleid voor woondroebels vastgesteld in de raad. Dit maakt het mogelijk om erven rond de kleine kernen te transformeren naar woningbouw.

Wat willen we bereiken?

Er zijn voldoende veilige woonmogelijkheden beschikbaar voor arbeidsmigranten.

Woonmogelijkheden voor arbeidsmigranten zijn niet alleen een zorg voor de lokale overheid, maar ook van het bedrijfsleven.

Stand van zaken

Er is een proces gestart om te komen tot een beleidskader om te komen tot realisatie van woonvoorzieningen voor arbeidsmigranten. Dit proces heeft mede door de coronacrisis vertraging opgelopen. Concrete projecten zijn nog niet van de grond gekomen.

Wat gaan we ervoor doen?

We gaan in overleg met de betrokken organisaties over de opgave huisvesting arbeidsmigranten

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Het beoogde participatietraject heeft vertraging opgelopen doordat door Corona bijeenkomsten niet mogelijk waren en andere participatie instrumenten onvoldoende aansloten op de doelgroep. Gesprekken met betrokken organisaties hebben niet geleid tot initiatieven voor concrete projecten.

We stellen de ruimtelijke kaders op waarbinnen huisvesting van arbeidsmigranten gerealiseerd kan worden

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In het najaar van 2019 wordt in de Thematafel Vastgoed en Wonen een regionaal beleidskader behandeld voor de huisvesting van arbeidsmigranten. Dit regionale kader zal vervolgens vertaald worden in een gemeentelijke aanpak voor Oost Gelre. In het voorjaar van 2019 heeft een afstudeeronderzoek plaatsgevonden waarin de behoefte en mogelijkheden voor huisvesting binnen de gemeente zijn onderzocht. De resultaten van dit onderzoek zullen worden betrokken bij het opstellen van een gemeentelijke aanpak. In 2020 is gestart met het opstellen van beleid voor de huisvesting van arbeidsmigranten. Het participatietraject heeft mede door de coronacrisis vertraging opgelopen.

Wat willen we bereiken?

Het aanbod van intramurale mogelijkheden van wonen met zorg sluit aan op de lokale vraag

Het aanbod van intramurale woonvoorzieningen sluit aan bij de lokale vraag. Het aanbod biedt een woonkwaliteit die aansluit bij de huidige vraag. De woonvormen worden in het centrum van de kernen gerealiseerd, tenzij er voor de doelgroep een reden is elders te huisvesten. Woonvoorzieningen zijn bedoeld voor inwoners met een lokaal netwerk. Nieuwe wooninitiatieven moeten dan ook aantoonbaar maken dat zij gericht zijn op inwoners met een bestaand netwerk in de gemeente.

■ **Stand van zaken**

De plaatsing van de tiny houses om de uitstroom van jongeren die bij de Lichtenvoorde wonen en door moeten groeien naar het zelfstandig kunnen wonen, loopt. Inmiddels zijn medio 2021 de eerste jongeren uitgestroomd naar de volgende stap naar zelfstandigheid.

De realisatie van de nieuwe huisvesting van Careaz loopt op schema en zal september 2022 gereed zijn.

Met Marga Klompée wordt gesproken over nieuwe huisvesting op de huidige locatie in Groenlo.

Het beoordelingskader Zorg en Wonen is in maart 2020 met het Platform zorg, wonen, welzijn, besproken. Verdere uitwerking heeft in verband met de coronacrisis nog niet plaatsgevonden.

Er is voor beschermd wonen een lokaal moratorium aangenomen op uitbreiding. Dit naar aanleiding van de regionale inventarisatie naar een dekkend zorglandschap beschermd wonen in de Achterhoek. Hieruit bleek dat Oost Gelre over voldoende plaatsen beschikt.

In het najaar van 2021 is de pilot Housing First gestart. Hierbij bieden wij inwoners huisvesting om zo opvang in de maatschappelijke opvang te bekorten/ te voorkomen.

Huisvesting van bijzondere doelgroepen zoals inwoners die uitstromen uit beschermd wonen blijft ook dit jaar een probleem. Dit is regionaal inmiddels op de agenda van de Thematafels Wonen en Gezondheid gezet. Lokaal is een projectgroep gestart om naar oplossingen te zoeken. Ook wordt gekeken naar de mogelijkheden bij nieuwbouwprojecten en op locaties waar andere zorgwoningen een andere invulling kunnen krijgen.

Wat gaan we ervoor doen?

Met Stichting de Lichtenvoorde kijken wij naar de huidige en benodigde huisvesting voor de doelgroep die onder de Wlz valt.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De pilot waarbij tiny houses zijn ingezet om twee jongeren te laten doorstromen heeft de eerste resultaten opgeleverd. De eerste deelnemer is uitgestroomd.

Stichting de Lichtenvoorde heeft een huisvestingsplan ingeleverd. Dit betreft een eerste schets. Een definitief plan is nog niet beschikbaar.

Met Marga Klompé zijn gesprekken over nieuwbouw op de huidige locatie.

Voor de grote kernen kijken wij met Marga Klompé en Careaz op welke manier nieuwbouw een bijdrage kan leveren aan het oplossen van deze vraag. De bijdrage die deze nieuwbouw kan leveren aan de kwalitatieve verbetering van de 2 kernen is belangrijk.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De nieuwbouw van Careaz in Lichtenvoorde is gestart en verloopt voorspoedig. Marga Klompé is gestart met voorbereiding nieuwe huisvesting. In Zieuwent is begonnen met de verbouwing van de Pastorie tot intramurale wooneenheden voor ouderen. Voorjaar 2022 zal dat gereed zijn.

Wij stellen een beoordelingskader zorg en wonen op.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De verdere uitwerking van het onderwerp beoordelingskader heeft vanwege de coronacrisis nog niet plaatsgevonden. Wel is er een moratorium op de uitbreiding en vestiging van beschermd wonen plekken ingesteld. Dit naar aanleiding van de inventarisatie van het zorglandschap in de Achterhoek.

Wij werken mee aan het realiseren van vervangende huisvesting gedurende de tijd die nodig is voor het realiseren van nieuwbouw.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Careaz maakt gebruik van de tijdelijke locatie op Flierbeek. De nieuwbouw ligt op schema. Met Marga Klompé zijn gesprekken over nieuwbouw in Groenlo gestart.

Er is een moratorium vastgesteld op het uitbreiden van locaties beschermd wonen. Uit een ten behoeve van de inkoop sociaal domein gemaakt overzicht naar een dekkend zorglandschap blijkt dat er in Oost Gelre meer dan voldoende plekken beschermd wonen zijn. Uitbreiding is, gezien de verdeling van plekken over de regio en de verwachte afname van de vraag, niet wenselijk.

Wat willen we bereiken?

Kwetsbare jongeren een wooncarrière bieden

Jongeren met een ondersteuningsvraag en met een lokaal netwerk kunnen hun wooncarrière in Oost Gelre vormgeven.

■ **Stand van zaken**

De website Samen in Oost Gelre is in 2021 aangepast en in 2022 gelanceerd. Deze website is hiermee meer gericht op het lokale aanbod aan participatiemogelijkheden en ondersteuning. Ook het sociaal team komt beter naar voren op de nieuw ingerichte site. Dit moet ervoor zorgen dat de site beter ingezet kan worden om eerste informatie aan inwoners te bieden. Verdere PR rond de nieuwe inrichting van de site volgt begin 2022 wanneer deze gereed is.

De pilot van de Lichtenvoorde loopt. Twee jongeren wonen in de tiny houses en leren daar zelfstandig te wonen. Inmiddels is er een jongere uitgestroomd. De pilot is verlengd, mede omdat bleek dat deze vorm van wonen in een vroeg stadium duidelijk bleek te maken wie wel/niet uiteindelijk zelfstandig kan gaan wonen. Voor degenen voor wie dat niet mogelijk bleek was het goed om tot inzicht te komen wat het beste vervolg was.

Een regionaal behoefteonderzoek met betrekking tot jongerenhuisvesting van jongeren met een ondersteuningsvraag heeft niet plaatsgevonden. Wel is hier aandacht voor geweest bij de voorbereiding voor de inkoop sociaal domein 2022. In beeld is gebracht wat nodig is om een dekkend zorglandschap te creëren.

Wat gaan we ervoor doen?

Informatie op Samen in Oost Gelre (SIOG) wordt zodanig uitgebreid en aangepast dat professionals er makkelijk naar kunnen (door) verwijzen.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De site Samen in Oost Gelre is volledig vernieuwd. De informatie is vollediger, maar wel korter en bondiger. Inwoners kunnen makkelijker hun weg vinden op de site.

Regionaal behoefte-onderzoek onder jongeren met een ondersteuningsvraag.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Het regionaal behoefteonderzoek heeft niet plaatsgevonden. In plaats daarvan is in het kader van de voorbereiding van de inkoop sociaal domein 2022 het zorglandschap in kaart gebracht. Hiermee is er nu een overzicht van vraag en aanbod in beeld gebracht.

SIOG wordt uitgebreid met 'softere' content in de vorm van verhalen van ervaringsdeskundigen, succesverhalen uit de gemeente, inspiratieverhalen van inwoners. Ook krijgt het Sociaal Team een gezicht.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De site Samen in Oost Gelre is volledig vernieuwd en uitgebreid met ervaringsverhalen, inspiratie- en succesverhalen.

Sociaal Team en SIOG online en offline profileren als hét portaal voor informatie en ondersteuning op het gebied van preventie, ondersteuning en participatie.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De site Samen in Oost Gelre is volledig vernieuwd en is nu het voorportaal van het sociaal team.

Binnen het sociaal team wordt gekeken naar het opstellen van factsheets voor veel voorkomende vragen die ook op Samen in Oost Gelre gezet kunnen worden.

Sociaal Team, haar aanbod en de werkprocessen krijgen een prominente plaats op SIOG.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In januari 2022 is de vernieuwde website van Samen in Oost Gelre live gegaan. Op de vernieuwde website staat veel informatie over het Sociaal Team en het Ondersteuningsteam en wat zij voor inwoners kunnen betekenen.

Wij starten een lokale pilot om trainingslocaties te realiseren waar jongeren zelfstandig kunnen leren wonen.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Twee jongeren zijn medio 2020 vanuit een behandelgroep naar tiny houses verhuisd om verder te werken aan het zelfstandig kunnen wonen. Maandelijks monitoren wij dit met de Lichtenvoorde. Medio 2021 is de eerste jongere uitgestroomd. We zetten de pilot door.

Beheer openbare ruimte

Inleiding

We werken aan een aantrekkelijke leefomgeving voor bewoners en bedrijven, waar mensen elkaar ontmoeten, zich thuis voelen en met plezier gebruik maken van de openbare ruimte. Een openbare ruimte die voor iedereen toegankelijk is en waar ruimte is voor initiatieven die worden gefaciliteerd door de gemeente. We willen ruimte geven aan bewoners en hen graag betrekken bij het beheer en onderhoud van hun directe leefomgeving.

Wat willen we bereiken?

De landschappelijke kwaliteit en biodiversiteit versterken door middel van optimale inrichting en beheer

We hanteren daarbij de volgende uitgangspunten:

- Bermen worden benut om gevarieerde beplanting aan te brengen
- We passen ecologisch bermbeheer toe
- Inrichting en beheer van de openbare ruimte worden beter afgestemd op verhogen van de biodiversiteit; inwoners worden daarbij intensief betrokken.
- Normering van het openbaar groen volgens CROW, objectief vast te stellen door schouw en monitoring (beeldkwaliteitsplan).
- Openbaar groen is ingericht voor meerdere bestemmingen zoals spelen recreëren, waterberging en ecologie.
- We gebruiken geen gewasbeschermingsmiddelen.
- We meten kwaliteit van groen- en landschapsbeheer door monitoren en schouwen of evaluatie van de vastgestelde beeldkwaliteit door middel van steekproefsgewijze schouwrondes.
- Binnen stedelijk gebied gaan wij overleggen over initiatieven voor herontwikkeling en geven we uitvoering aan de programma's Stad Groenlo en Geef Lichtenvoorde Kleur.

■ **Stand van zaken**

Landschappelijke kwaliteit en biodiversiteit dragen in belangrijke mate bij aan de leefomgeving en het welzijn inwoners. We zien de afgelopen decennia een achteruitgang in soorten en landschapskwaliteit door diverse oorzaken. Zo zijn de afgelopen jaren vele laanbomen gesneuveld door de droogte en de hitte. Als gemeente zijn we eigenaar en beheerder van de openbare ruimte en dragen we verantwoording voor het welzijn van onze inwoners. Dat doen we onder meer door te investeren in herstel en versterking van laanstructuren en openbaar groen met oog voor de biodiversiteit. Het gaat om een voortdurend proces.

Wat gaan we ervoor doen?

Inboet van laanbeplanting; gevarieerde aanplant als bijdrage voor biodiversiteit.

Kwaliteit (toelichting)

In de droge jaren zijn veel laanbomen uitgevallen. We gaan de schades de komende jaren herstellen. Dit is een voortdurend proces.

Kwaliteit (indicator)

Uitvoering geven aan het renovatieplan openbaar groen.

Kwaliteit (toelichting)

In 2020 is gestart met het omvormen van het 'traditionele' openbaar groen naar een meer biodivers openbaar groen. We zijn begonnen met de plantvakken die door droogte en hitte zijn aangetast. We gebruiken daarvoor het reguliere budget voor periodieke vervanging van openbaar groen. Verder zijn we begonnen met een heroverweging van ons gazon (maai)beheer. Voor de verwerking van groenafval en maaisel hebben we een pilot opgestart om zelf te composteren voor een korte circulaire kringloop.

We zoeken continu naar verbeteringen ten aanzien van duurzaamheid. Versterking van biodiversiteit en klimaat zijn belangrijke thema's die we integreren in de openbare ruimte. We benutten kansen op 'natuurlijke momenten' voor wat betreft renovaties en herstel van civieltechnische werken. Dat zijn voortdurende processen.

Kwaliteit (indicator)

Wat willen we bereiken?

Versterken leefbaarheid van buurt/wijk

Reconstructies of herinrichting van gebieden wordt altijd gezamenlijk met inwoners en overige belanghebbenden in de buurt opgepakt. Niet meer, maar kwalitatief beter (te onderhouden) groen.

Stand van zaken

De 'Visie op Bewegen, Ontmoeten en Spelen' is afgerond en zal op korte termijn worden vastgesteld door de raad. Deze visie vormt een handreiking voor het inregelen van plekken in de openbare ruimte om te spelen, te bewegen en te ontmoeten. Naast bestaande plekken wil de gemeente de visie ook meenemen in gebieden die in ontwikkeling zijn. Dit beleid gaan we komende jaren vertalen in concrete projecten.

De afgelopen jaren hebben we integraal gewerkt aan de visie. De bestaande speelplekken zijn gekeurd en veilig. We hebben echter geen grote investeringen gedaan in nieuwe locaties of speeltoestellen met uitzondering van 2 locaties op de nieuwbouwwijk in Flierbeek.

Wat gaan we ervoor doen?

Realiseren van groene speel- en ontmoetingsplekken in samenwerking met buurt-, wijk- en speeltuinverenigingen.

Kwaliteit (toelichting)

De projectgroep 'Gezonde leefomgeving' heeft het beleidsvoorstel 'Bewegen, ontmoeten en spelen afgerond. Het bestuur zal dit voorstel en plan naar verwachting binnenkort vaststellen. Het plan omvat de handreiking voor het inregelen van plekken in de openbare ruimte. Naast bestaande plekken wil de gemeente de visie ook meenemen in gebieden die in ontwikkeling zijn. De afgelopen jaren hebben we de bestaande structuur op veiligheid gekeurd en up to date gehouden. We hebben niet grootschalig geïnvesteerd in nieuwe locaties met uitzondering van enkele speelplekken in afgeronde nieuwbouwwijken zoals Flierbeek.

Kwaliteit (indicator)

Wat willen we bereiken?

Alle (semi)openbare voorzieningen zijn toegankelijk voor alle inwoners

Voorzieningen in openbare gebouwen en de openbare ruimte dienen voor alle mensen met een (fysieke en/of verstandelijke) beperking fysiek toegankelijk te zijn.

■ **Stand van zaken**

In kader van toegankelijkheid openbare ruimte worden met werkzaamheden zoals groot onderhoud en herinrichting/reconstructie de fysieke toegankelijkheid meegenomen. Het gaat daarbij om de openbare ruimte en niet de voorzieningen in openbare gebouwen. Voorjaar 2021 is een groep studenten van Stadslab Saxion gestart met een onderzoek naar de looproutes binnen Groenlo naar het centrum. Dit moet leiden tot aanbevelingen tot aanpassingen van de openbare ruimte op en drielal plekken: Beltrumsestraat, Ziekenhuisstraat en Goudsmitstraat.

Wat gaan we ervoor doen?

De gemeente Oost Gelre heeft een subsidieregeling (semi-) openbare ruimten.

Kwaliteit (toelichting)

Er zijn in 2021 geen financiële middelen beschikbaar gesteld door het college voor een subsidieregeling in (semi-)openbare ruimten. Daarom zal deze regeling geen doorgang vinden.

Kwaliteit (indicator)

De gemeente Oost Gelre ondersteunt de werkgroep toegankelijkheid openbare ruimte.

Kwaliteit (toelichting)

Belangen organisatie Oost Gelre (BOOG) heeft als lid van de werkgroep Openbare ruimte het onderzoek van studenten van Saxion naar de toegankelijkheid van de openbare ruimte begeleid. Dit heeft tot goede voorbeelden geleid voor het herinrichten van de Beltrumsestraat. Het onderzoek heeft de inclusieprijs De Gouden loper gewonnen, een prijs die de gemeente Winterswijk voor inclusie had georganiseerd. Het onderzoek draagt bij aan het verwerven van kennis om bij toekomstige nieuwe inrichtingen inclusief te denken en ontwerpen.

Kwaliteit (indicator)

Wat willen we bereiken?

Realiseren van een schone leefomgeving.

In een schone, duurzame en veilige omgeving is het prettig wonen, werken en ontspannen.

■ **Stand van zaken**

Met ROVA hebben we afgelopen jaar ondanks de coronacrisis wel enige uitvoering kunnen geven aan het verminderen van zwerfafval. De grootste en een mooie ontwikkeling is dat we een behoorlijk groep vrijwilligers faciliteren en ondersteunen bij het ruimen van zwerfafval in de openbare ruimte. De groep Schoon Oost Gelre is hier een mooi voorbeeld van.

Hondenpoep in de openbare ruimte blijft erg lastig. We hebben in het eerste kwartaal van 2021 een aantal hondenpoepbakken extra geplaatst en de losloopvelden worden netjes onderhouden. Hiermee beperken we overlast van hondenpoep, maar gelijktijdig lijkt het op te vallen dat er sinds de coronacrisis meer honden in Oost Gelre zijn. We houden de vinger aan de pols.

Wat gaan we ervoor doen?

Uitvoering geven aan het jaarprogramma verminderen zwerfafval.

Kwaliteit (toelichting)

Met het programma van Mooi Schoon zijn en worden diverse projecten gedraaid gericht op het verminderen van zwerfvuil. Door middel van educatie gericht op het voorkomen van het ontstaan van zwerfvuil en het organiseren en/of het ondersteunen van opschoonacties is het probleem van zwerfafval het hoofd geboden.

Gedurende het gehele jaar zijn er diverse acties georganiseerd, of ondersteund vanuit het programma Mooi Schoon van de ROVA. De acties waren gericht op communicatie, educatie en het organiseren en/of faciliteren van opruimacties zwerfafval. De diverse acties zijn in samenwerking met de gemeente uitgevoerd en worden jaarlijks gemonitord.

Kwaliteit (indicator)

We voorkomen / beperken hondenpoepoverlast in de openbare ruimte door te handhaven en ervoor te zorgen dat er losloopvelden zijn.

Kwaliteit (toelichting)

Hondenlosloopvelden zijn al enige jaren geleden gerealiseerd, en worden meegenomen in het reguliere beheer/onderhoud. Handhaving gebeurt, maar is lastig door wet- en regelgeving, dan moet je al een geval heterdaad hebben wil het voldoende kunnen bewijzen.

Kwaliteit (indicator)

Wat willen we bereiken?

De voorzieningen in onze gemeente zijn goed en veilig bereikbaar

De thema's doorstroming, bereikbaarheid en verkeersveiligheid zijn allen van belang.

■ **Stand van zaken**

We zijn continu bezig met doorstroming, bereikbaarheid en verkeersveiligheid en de toegankelijkheid van voorzieningen. Voor twee scholen in Lichtenvoorde zijn bijvoorbeeld verkeersaanpassingen gedaan, te weten de nieuwe oversteek op de Richterslaan bij basisschool de Leeuw en de rijbaanscheiding en 30km/uur zone Varsseveldseweg en fietsstraat Frans ten Boschstraat bij Het Gele Park.

Naast de grotere projecten zijn wij continu bezig met het afhandelen van meldingen over de verkeersveiligheid, onderhouden we de wegen en straten en zetten wij in op gedragscampagnes om de verkeersveiligheid te stimuleren, zoals bijvoorbeeld de fietsverlichtingscampagne.

Wat gaan we ervoor doen?

Aanpassen komgrenzen en inrichten 30km/uur zones

Kwaliteit (toelichting)

Een adviesbureau heeft onderzoek gedaan naar welke maatregelen nodig zijn om de komgrenzen aan te passen conform het genomen kombesluit. Ook is in kaart gebracht welke verkeersmaatregelen nodig zijn om alle erftoegangswegen terug te brengen naar 30km/uur. De uitvoering hiervan vindt grotendeels plaats in 2022.

Kwaliteit (indicator)

Groenlo-West en Laarberg beter bereikbaar maken met openbaar vervoer

Kwaliteit (toelichting)

Groenlo West en de Laarberg worden bediend met buslijn 72. Enkele bushaltes zullen nog wel enigszins aangepast worden of iets verplaatst worden, zoals bijvoorbeeld het inpassen van fietsnietjes en prullenbakken. Ook lopen er nog twee bezwaarschriften tegen de bushaltes op de Ruurloseweg. Deze worden behandeld in 2022 waarna definitief besloten wordt of de bushaltes gehandhaafd worden.

Kwaliteit (indicator)

Onderzoek naar mogelijkheden voor een betere verbinding voor recreatief verkeer van het Beekdal naar 't Hof.

Kwaliteit (toelichting)

Onderzoek naar de gehele groene long in Lichtenvoorde is gestart en krijgt in 2022. Er wordt een onderzoek gedaan naar kansen op het gebied van groen, sociale cohesie, duurzaamheid, hittestress, recreatie, etc. Verbinding 't Hof-Beekdal valt hier dan ook in.

Kwaliteit (indicator)

Opstellen verkeerscirculatieplannen voor Groenlo en Lichtenvoorde

Kwaliteit (toelichting)

Het concept is gereed gekomen in maart en breed gedeeld met de inwoners en belanghebbende. Opmerkingen op de stukken zijn verwerkt, waarna de mobiliteitsupdates Groenlo en Lichtenvoorde zijn goedgekeurd door de gemeenteraad.

Kwaliteit (indicator)

Risicogestuurd verkeersveiligheid aanpakken in de hele gemeente volgens visie Strategisch Plan Verkeersveiligheid (SPV)

Kwaliteit (toelichting)

De risicovolle punten voor de gemeente Oost Gelre zijn in kaart gebracht. Voor de uitvoering zijn we daarbij afhankelijk van de provincie Gelderland en het provincie brede uitvoeringsprogramma. Dit volgt in 2022.

Kwaliteit (indicator)

Verbeteren parkeersituatie Lichtenvoorde en Groenlo om de centra bereikbaar te houden

Kwaliteit (toelichting)

De memo's parkeren Groenlo & Lichtenvoorde zijn in maart breed gedeeld en verwerkt in de definitieve memo's parkeren. Na de zomer van 2021 is een medewerker ingehuurd om de acties uit deze memo's uit te voeren, dit zal doorlopen in 2022.

Kwaliteit (indicator)

We gaan een onderzoek uitvoeren naar de verkeersonveiligheid (objectief en subjectief) en stellen een plan van aanpak op met concrete maatregelen.

Kwaliteit (toelichting)

Het Landelijk Actieplan Verkeersveiligheid is in werking getreden. De Achterhoek heeft samen met de regionale partners (waaronder Oost Gelre) een actieprogramma voor de Achterhoek opgesteld. De provincie bundelt de regionale plannen tot een provincie breed uitvoeringsplan. Voor deze werkzaamheden is subsidie beschikbaar. De termijn hiervoor is met een jaar verlengd in verband met de tijd die nodig is om tot het uitvoeringsplan te komen.

Kwaliteit (indicator)

Duurzaamheid en milieu

Inleiding

We willen naar een meer groene en circulaire economie. Natuur, grondstoffen, energie, voedsel en afval hebben een waarde. Wij streven ook lokaal naar een balans tussen mens, milieu en een gezonde economie. We stellen ambitieuze en haalbare milieudoelen. We betrekken lokale bedrijven en vooral ook de inwoners bij de overgang naar een duurzaam ingerichte gemeente.

Een onderdeel van duurzaamheid is de Energietransitie. De ambitie is om in 2030 energieneutraal te zijn. Energietransitie is de omslag naar een lager energiegebruik, opgewekt met hernieuwbare energie (zon, wind en biomassa).

Wat willen we bereiken?

Beperken van de effecten van stikstof op kwetsbare natuur

Bijdrage leveren aan het verminderen van de effecten van stikstofdepositie op kwetsbare natuur te beperken. Vanuit de provincie wordt het Gelderse Maatregelen Stikstof (GMS) geïnitieerd. Dit beschrijft een gebiedsgerichte aanpak voor de regio's Arnhem-Nijmegen, Achterhoek, Foodvalley, Rivierenland, Stedendriehoek en Veluwe.

Stand van zaken

In 2021 is de bijdrage aan een regionale aanpak zeer beperkt geweest door het ontbreken van ambtelijke capaciteit voor ontwikkelingen in het landelijk gebied.

Wat gaan we ervoor doen?

Oost Gelre levert een bijdrage aan het opstellen van een aanpak voor de Achterhoek

Kwaliteit (toelichting)

Regionaal wordt er gewerkt aan het opstellen van een aanpak voor de Achterhoek. Dit onderwerp en de mogelijke effecten op de toekomstige inrichting van het landelijk gebied nemen we mee in de ontwikkeling van de Omgevingsvisie.

Wat willen we bereiken?

Oost Gelre is energieneutraal in 2030

Het centrale doel van het Klimaatakkoord is het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen met 49% in 2030 ten opzichte van 1990. Voor het behalen van deze doelstelling dienen 30 regio's een Regionale Energiestrategie op te stellen. Daarnaast dienen gemeenten voor het aardgasvrij maken van de gebouwde omgeving een Transitievisie Warmte op te stellen.

De basis voor de lokale ambitie is het regionale 'Akkoord van Groenlo' en de regionale uitvoeringsagenda. In deze regionale uitvoeringsagenda duurzame energie Achterhoek is een mix aan hernieuwbare energiebronnen opgenomen van wind, zon en biomassa naast een besparingsdoelstelling op elektriciteit en gas.

De uitvoeringsagenda Energietransitie Oost Gelre is de basis voor de activiteiten die we uitvoeren. We brengen jaarlijks de stand van zaken in beeld voor zowel de realisatie van de ambitie als de uitvoering van de activiteiten.

Daarbij hanteren we de volgende uitgangspunten:

- De rol van de gemeente is het stimuleren en faciliteren van de energietransitie.
- Door actieve informatievoorziening en het voeren van campagnes promoten wij de noodzaak van de energietransitie.
- Inwoners, bedrijven en belangenorganisaties betrekken we bij de uitwerking van de plannen.
- Inwoners, bedrijven en belangenorganisaties voeren zelf de door hen geïnitieerde projecten uit.

- We werken regionaal samen op onderwerpen en maatregelen waar dat de efficiency en effectiviteit ten goede komt.
- We maken duurzame energieprojecten mogelijk in bestemmingsplannen.

■ **Stand van zaken**

De doelstelling om energieneutraal te zijn in 2030 blijkt in de praktijk niet realiseerbaar. De opgave is zo omvangrijk dat het tijdspad welke met het realiseren van de energieneutraliteitsdoelstelling is gemoeid nu op regionaal niveau wordt herzien.

Wat gaan we ervoor doen?

We dragen bij aan het opstellen van een regionale Energie strategie (RES) voor de Achterhoek.

Kwaliteit (toelichting)

De RES1.0 is in de tweede helft van 2021 vastgesteld door de raad.

Wat willen we bereiken?

Inwoners besparen op hun energieverbruik en wekken zelf energie op

Besparing van energie is een belangrijke pijler van het programma Energietransitie. Ook inwoners kunnen daaraan een bijdrage leveren; dat stimuleren we.

■ **Stand van zaken**

Inwoners zijn zich bewust van de noodzaak van energiebesparing en zien de meerwaarde van eigen duurzame energieopwekking. Dit blijkt onder andere uit de toename van het aantal aansluitingen met zonne energie en de hoeveelheid aanvragen voor subsidieverlening voor energiebesparing. In het energieverbruik is per huishouden een efficiëntieslag te zien.

Wat gaan we ervoor doen?

We gaan een transitievisie warmte opstellen.

Kwaliteit (toelichting)

Op 14 december 2021 heeft de raad de Transitievisie Warmte voor Oost Gelre vastgesteld.

We hebben een subsidieregeling voor het isoleren van woningen.

Kwaliteit (toelichting)

De subsidieregeling verduurzamen woningen stimuleert inwoners doorlopend tot het treffen van maatregelen. In 2021 zijn 165 aanvragen ingediend waarvan er 140 positief zijn bevonden en voor 100 aanvragen heeft de uitkering plaatsgevonden. De overige staan nog open omdat de uitvoering van de maatregelen nog moet plaatsvinden.

We nemen deel aan het regionale VerduurSaam Energieloket.

Kwaliteit (toelichting)

Voor informatie en verschillende adviesdiensten voor inwoners en bedrijven maken wij gebruik van het Agem Energieloket.

We stellen de Toekomstbestendig Wonen Lening beschikbaar.

Kwaliteit (toelichting)

De raad heeft op 16 juli 2019 ingestemd met het initiatief 'Toekomstbestendig Wonen Lening' om de Stimuleringslening Opplussen en de Duurzaamheidslening samen te voegen. In de nieuwe regeling is mogelijk gemaakt om asbestverwijdering en het klimaatproof inrichten van de leefomgeving ook mee te financieren. De raad van de gemeente Oost Gelre heeft besloten om hiervoor € 2 miljoen beschikbaar te stellen.

In 2019 zijn in totaal 113 leningen verstrekt:

- waarvan 88 Duurzaamheidsleningen;
- en 25 Toekomstbestendig Wonen Leningen.

In 2020 zijn:

- 91 Toekomstbestendig Wonen Leningen verstrekt.

In 2021 zijn tot 1 juli:

- 21 Toekomstbestendig Wonen Leningen verstrekt

Wat willen we bereiken?

Bedrijven besparen op hun energieverbruik en wekken zelf energie op

Wij stimuleren bedrijven om energiebesparende maatregelen te treffen en zelf duurzame energie op te wekken.

■ Stand van zaken

Voor besparing en duurzame energieopwekking bij bedrijven lopen er diverse projecten over meerdere jaren. De belangrijkste projecten zijn de EML controles, uitgevoerd door de ODA, de MKB-aanpak, uitgevoerd door AOD en de realisatie van zonnige bedrijfsdaken door Agem. Met deze projecten zijn al wel goede resultaten geboekt, zowel op het gebied van besparing als ook op het gebied van duurzame energieopwekking in de vorm van zonne-energie.

Wat gaan we ervoor doen?

We nemen deel aan het programma Zonnige Bedrijven

Kwaliteit (toelichting)

Er is deelgenomen aan de projecten ZBA I en ZBA II. Voor verschillende bedrijven zijn business cases uitgewerkt en/of zijn zij geholpen bij het zetten van verdere stappen om over te gaan tot realisatie van een zonnedak. Diverse bedrijfsdaken zijn zo voorzien van zonnepanelen. Vanwege het succes zijn voorbereidingen getroffen voor een vervolg.

We nemen deel aan het project Achterhoekse bedrijven en -parken op weg naar circulair, toekomstbestendig ondernemerschap, waarbij energie een onderdeel is van een bredere aanpak gericht op duurzaamheid.

Kwaliteit (toelichting)

Op het bedrijventerrein Laarberg is dit project uitgerold. Omdat de projectomvang niet goed aansloot bij de behoeften van de ondernemers is deze in afgeslankte vorm in uitvoering genomen.

We nemen deel aan MKB-aanpak met betrekking tot duurzaam ondernemen en energiebesparing.

Kwaliteit (toelichting)

Voor het realiseren van de doelstelling van de MKB-aanpak (bedrijven besparen op hun gas- en elektriciteitsverbruik) zijn diverse acties uitgevoerd. De belangrijkste middelen die hiervoor zijn ingezet zijn de DOE-scan en de MKB energiecheck Achterhoek. De oorspronkelijk looptijd van het project en de aantallen uit te voeren scans en checks zijn om meerdere redenen bijgesteld. De uitgevoerde besparingen naar aanleiding van de scans laten goede resultaten zien.

Wat willen we bereiken?

Binnen de gemeente Oost Gelre worden grootschalige hernieuwbare energieopwekkingsprojecten gerealiseerd

Voor de realisatie van zonneparken is in 2019 de eerste tender opengesteld. Naar aanleiding hiervan lopen er drie projecten waarvoor de procedures zijn opgestart en die moeten leiden tot realisatie in de komende jaren. Naast deze projecten wordt er verdere invulling gegeven aan de projecten uit de werkstroom "Grootschalige hernieuwbare energieopwekking". Voor de realisatie van één of enkele windturbines worden vervolgstappen gezet. Voor het op grote schaal verbeteren van de isolatiegraad van 1000 woningen worden in samenwerking met het Agem energieloket acties uitgevoerd.

■ Stand van zaken

Voor grootschalige energieopwekking zijn voor drie zonneparken omgevingsvergunningen verleend en is de aanvraag voor een nieuw zonnepark in behandeling genomen.

Wat gaan we ervoor doen?

We gaan deelnemen aan een regionaal energiefonds.

Kwaliteit (toelichting)

Op basis van de uitkomsten van onderzoeken naar verschillende mogelijkheden is er voorgesorteerd op aansluiting bij het landelijke ontwikkelfonds van Energie Samen in plaats van de oprichting van een regionaal energiefonds. Het voorstel hiervoor zal begin 2022 behandeld worden.

We geven uitvoering aan ons beleid en uitvoeringsprogramma voor grootschalige energieopwekking.

Kwaliteit (toelichting)

De uitvoering van het beleid en het uitvoeringsprogramma loopt. De eerste tender voor zonneparken > 2 ha. is nog in uitvoering. Daarna vindt een evaluatie plaats. Het onderzoek naar mogelijkheden voor zonneparken op niet-landbouwgronden en zonnepanelen boven parkeerplaatsen is afgerond in 2021. In 2021 heeft een evaluatie plaatsgevonden voor het onderdeel 'zon op erven'.

We voeren een onderzoek uit naar de mogelijkheden voor een financiële bijdrage aan duurzame energieopwekking projecten.

Kwaliteit (toelichting)

Het onderzoek is afgerond in 2021.

Wat willen we bereiken?

Voor het gemeentelijke vastgoed wordt bespaard op het energieverbruik en wordt zelf energie opgewekt

De gemeente heeft een voorbeeldfunctie en gaat het eigen vastgoed verder verduurzamen.

■ Stand van zaken

Voor het gemeentelijk vastgoed worden op basis van de nota "Energiebeleid gemeentelijke vastgoed" de gebouwen verduurzaamd. Doelstelling is de bestaande gebouwen en de nieuwbouw in lijn te brengen met de gemeentelijke energiedoelstelling van energieneutraal. Het energieverbruik wordt hiervoor doorlopend gemonitord en op diverse gebouwen zijn zonnedaken gerealiseerd. Het energieverbruik gemeten op basis van m² bruto-vloeroppervlakte laat over de periode 2012 t/m 2019 een daling zien van bijna 52%.

Wat gaan we ervoor doen?

We gaan de openbare verlichting versneld vervangen door LED.

Kwaliteit (toelichting)

In de periode tot 2028 zal alle nog conventionele openbare verlichting vervangen worden door LED. Tussen 2015 en 2020 is in alle projecten al LED toegepast. In 2020 is de uitvoering van het grootschalig verLEDden gestart met het eerste project. Eind 2022 zal ongeveer 35 % van het areaal verLED zijn.

We geven uitvoering aan het energiebeleid voor gemeentelijk vastgoed.

Kwaliteit (toelichting)

Het energiebeleid gemeentelijk vastgoed is vastgesteld in 2019 en in uitvoering. In 2020 is het onderzoek naar de verduurzamingsmaatregelen voor het Stadhuis en het voormalig schoolgebouw aan de Frans Halsstraat 35 uitgevoerd en zijn de investeringskosten in beeld gebracht. Op 12 mei 2020 zijn de mogelijkheden voor verduurzaming aan de raad voorgelegd ter besluitvorming. De plannen rondom verduurzaming van het voormalige schoolgebouw aan de Frans Halsstraat 35 zijn in de afrondende fase. Omdat de bouwprijzen op dit moment erg hoog zijn, is er afgesproken om de ontwikkelingen van de BIR af te wachten. Hier zal het voormalige schoolgebouw ook op aangesloten worden.

We werken actief mee aan de plaatsing van voldoende oplaadpunten voor elektrische auto's.

Kwaliteit (toelichting)

Doorlopend worden laadpalen geplaatst in de gemeente Oost Gelre. Aanvragen voor laadpalen worden getoetst door het plaatsingsbeleid, wanneer de aanvraag hieraan voldoet wordt voorzien in een laadpaal. Er zijn nu 32 laadpalen (64 laadplekken) in de gemeente Oost Gelre op gemeentegrond.

Wat willen we bereiken?

Duurzaam ondernemen

Oost Gelre stimuleert ondernemers om duurzaam te ondernemen.

■ Stand van zaken

Duurzaam ondernemen wordt in verschillende hoedanigheden in contacten met ondernemers onder de aandacht gebracht. Zo loopt hiervoor een project op de Laarberg en is het duurzaam ondernemen in de vorm van een scan met adviesdiensten een product van Achterhoek Onderneemt Duurzaam. Daarnaast zijn onderdelen van duurzaam ondernemen vaste punten bij vergunningverlening van de ODA en bij haar toezichtstaak bij bedrijven.

Wat gaan we ervoor doen?

Bij het uitvoeren van milieucontroles bij bedrijven wordt de erkende maatregelenlijst (zogenaamde EML-controles) toegepast.

Kwaliteit (toelichting)

De ODA voert planmatig EML-controles uit door daartoe opgeleide medewerkers. Deze controles zijn over meerdere jaren uitgesmeerd en worden afgestemd met AOD in verband met de overlap van activiteiten.

Duurzaamheid is een standaard onderwerp van de ODA bij bedrijfscontacten.

Kwaliteit (toelichting)

Bij de reguliere contacten met bedrijven wordt zowel bij vergunningverlening als ook bij het toezicht duurzaamheid standaard meegenomen. Hierbij worden ondernemers niet enkel gewezen op de wettelijke verplichtingen, maar worden zij ook geënthousiasmeerd om maatregelen te treffen vanuit een bredere milieucontext.

Het inkoopbeleid gemeente Oost Gelre is gericht op circulair en duurzaamheid: innovatief aanbesteden.

Kwaliteit (toelichting)

In paragraaf 6.3 van het vigerende inkoopbeleid wordt aangegeven op welke wijze de gemeente haar inkopen zo duurzaam mogelijk uitvoert. Paragraaf 6.4 gaat specifiek over circulair inkopen. Paragraaf 6.5 gaat over innovatiegericht inkopen. De mate waarin innovatie, circulariteit en duurzaamheid gerealiseerd kunnen worden, is afhankelijk van de wijze waarop contracten zijn ingericht. Op die reden is in het afgelopen jaar een nieuwe contractvorm gekozen voor bijvoorbeeld het onderhoud van de mechanische riolering. Samen met de opdrachtnemer wordt nu in bouwteamverband gezocht naar mogelijkheden om de gemeentelijke doelstellingen binnen de kaders van par. 6.3 t/m 6.5 te realiseren. Dit is een vorm van co-creatie waarbij de opdrachtnemer nadrukkelijk de gelegenheid wordt gegeven zijn kennis van markt, materie en maatschappij in het ontwerpproces in te brengen. Een voorbeeld van circulair inkopen is de inkoop van refurbished bureaustoelen eind 2021 en begin 2022.

Wat willen we bereiken?

Oost Gelre is in 2050 waterrobuust en klimaatbestendig ingericht

Het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) voorziet in een integrale aanpak van wateroverlast, hittestress, droogte en overstromingen. Deze aanpak begint bij het uitvoeren van een stresstest. In de stresstesten wordt gekeken naar de kwetsbaarheid van zowel het stedelijk als landelijk gebied. Ze zijn gericht op de vier klimaataspecten: wateroverlast, overstromingen, droogte en hittestress en bekijken zowel hevige buien als langdurige neerslag. Speciale aandacht is er voor de kwetsbaarheid van vitale en kwetsbare functies, en ontwikkelingen die de kwetsbaarheid verergeren, zoals bodemdaling.

Wat gaan we ervoor doen?

Afspraken maken met de VNOG over aanpak calamiteiten.

Kwaliteit (toelichting)

Het maken van afspraken met de Veiligheidsregio Noord- en Oost Gelderland (VNOG) over de aanpak van calamiteiten is een continu proces. In 2021 is er gewerkt aan de doorontwikkeling van de regionale crisisorganisatie door kwaliteitscriteria op te stellen en te kijken naar expertteams voor bepaalde functies. Het bestuur van de VNOG heeft positief besloten over deze regionale ontwikkelingen. Op dit moment wordt volop gewerkt aan het implementeren van expertteams.

Voeren van de risicodialoog intern en extern.

Kwaliteit (toelichting)

Het proces is in 2019 gestart met de ontwikkeling van de stresstesten. Daarvoor is, samen met de gemeenten Winterswijk en Aalten en het Waterschap Rijn en IJssel, een rijkssubsidie toegekend. Deze zijn afgerond.

De volgende te zetten stappen in het planproces wachten op het vinden van een nieuwe projectleider. Dit gaat leiden tot een bestuurlijk vastgesteld uitvoeringsprogramma. Hiermee kunnen we aanspraak gaan maken op de door het Rijk ter beschikking gestelde Impulsgelden. Voor Oost Gelre ligt hiervoor afgerond € 482.000 op de plank tot 2027.

Financieel overzicht Programma 1

Financieel overzicht

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2021	Realisatie 2021	Restant 2021
Lasten	18.341	17.123	1.218
Baten	-7.515	-7.251	-264
Onttrekkingen	-109	-974	865
Stortingen	3	-435	438
Gerealiseerd resultaat	10.714	9.333	1.381

Beleidsindicatoren Programma 1

Taakveld	Naam indicator	Eenheid	Bron	Oost Gelre	Gemeente grootte 25.000-50.000 inw	Jaar
Verkeer en vervoer	Aantal verkeersongevallen met letsel	%	Bestand geRegistreerde Ongevallen in Nederland	14,0%	15,1%	2020
Volksgezondheid en Milieu	Totaal huishoudelijk afval	kg/inwoner	CBS	479	533	2019

Taakveld	Naam indicator	Eenheid	Bron	Oost Gelre	Gemeente grootte 25.000-50.000 inw	Jaar
Volksgezondheid en Milieu	Hernieuwbare elektriciteit	%	RWS	10,8%	17,6%	2018
Volksgezondheid en Milieu	Woningen met zonnepanelen	%	CBS	21,9%	20,1%	2020
Vhrosv	Gemiddelde WOZ waarde woningen	duizend euro	CBS	246	290	2021
Vhrosv	Nieuwbouw woningen	aantal per 1.000 woningen	Basisregistratie adressen en gebouwen	7,7	8,6	2020
Vhrosv	Demografische druk	%	CBS	79,1%	78,3%	2021

